

LA DEVANTERA

QUINZENARI CATALANISTA

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ: ASSOCIACIÓ POPULAR CATALANISTA; ESCUDILLERS BLANCS, 8, 1^a

LO QUE VOLEM

«Volem la llengua catalana ab caràcter oficial y que sian catalans tots los que a Catalunya desempenyin càrrecs públics: volem Corta catalanas, no sols per estatuir nostre dret y lleys civils, sinó tot lo que 's refereixi a la organizació interior de nostra terra: volem que catalans sian los jutges y magistrats, y que dintre de Catalunya 's fallin en última instancia 'ls plets y causes: volem ser arbitres de nostra administració, fixant ab entera llibertat las contribucions e impostos, y volem en fi, la facultat de poder contribuir a la formació del exèrcit espanyol, per medi de voluntaris ó diners, suprimint en absolut las quintas y llevas en massa, y establint que la reserva regional forosa presti servey tant sols dintre de Catalunya.» (Del manifest de la «Unió Catalanista» de 16 de Mars de 1897).

U NA altre vegada Barcelona ha sigut teatre d'un dels fets, que preparantse en l'odi que 's congria en las mes baixas capas socials, s'exteriorisa d'una manera sagnant y terrible.

L'explosió de la bomba del carrer de Fernando, anella de la cadena de venjansas que d'un quan temps a n'aquesta part ompla de dol y d'inquietut nostra hermosa ciutat, ha fet omplir las planas dels diaris, ha donat material a las conversas particulars y a las últimes sessions del Congrés espanyol, pera repetir las reflexions y protestas usadas en semblants cassos.

Las censuras al Govern y a las autoritats encarregadas de vetllar per la tranquil·litat pública, com las protestas pel fet criminal han sigut unànims, mes no per aixó están mancadas de llògica.

En efecte: que pot esperar-se d'uns serveys fets per la corcada política centralista, que tots hem convingut en que eran dolents y cars? No es ja tradicional, dins del estat espanyol, la deixadesa y la ineptia, pera las cosas que son de sa atribució? Donchs si hem convingut en aixó, si tots estem conformes en la impossibilitat de que l'estat fassi be lo que es de sa incumbencia, no hi ha mes remey que acceptar la realitat dels fets, per cruedel que sigui, y en lloch de queixas, invectivas y protestas (signe casi sempre d'impotencia) treballar de ferm pera arrancar de soca y arrel l'actual podrida organizació política, substituintla per un altre que fassi impossibles la repetició dels atentats anarquistas.

Durant la época del famós bandolerisme català que ompli d'esglay nostres montanyas, la excelent institució dels Mossos de Esquadra, nascuda d'una necessitat y montada a la catalana ab tanta intel·ligencia com voluntat, doná fruyts maravillosos y contribuí, no poch, a l'extinció de la horrorosa plaga dels saltejadors de camins.

Donchs fins que poguem montar una institució semblant no tinguem confiança.

Per altre part, la opressió cega, el manament de serenitat en tan graves perills, y la persecució barroera, com no 'n pot donar d'altre l'administració espanyola, en lloch d'apagar el mal, no farà mes que augmentarlo.

Son com dos forasas, l'una mal dirigida y l'altre, resultat de l'astucia, dels coneixements adquirits y del misteri; la última sortejará ab facilitat relativa l'embestida de la primera, fent cada volta mes sensibles els seus esclats.

Y anant a un altre ordre de consideracions, que han fet las classes acabadas pera restar forasas al anarquisme?

Els executors dels atentats mes que criminals, son malalts, degenerats, pero aquesta degeneració que no radica sols en ells sino en bona part de las últimas capas socials es bon xich producte de la miseria y de la fam que ha exacerbat més y mes la ostentació de la opulencia dels adinerats.

Donchs, aquests que 's preocupin, mes que de prohibicions y persecucions contraproduhents, d'aminorar els mals que enterbolint els cervells dels desgraciats els induexen a venjarse de tan estúpida manera.

L'ÀNIMA DEL CATALANISME

o parlaré avuy d'aquell catalanisme polític que serveix de sport a uns y es escola d'ambicions per altres; parlaré d'aquell catalanisme sa y veritable que 's manifesta natural y espontaniament en les tradicions populars y que té sa genuina representació en els centres de cultura catalana, d'aquell catalanisme que ab tota propietat y puresa de llenguatge podria anomenarse *esperit catalanesch*. Y parlatne en aquest sentit, estudiemo.

Aixís com l'ànima humana, essent imperceptible als sentits externs, s'estudia per medi de ses manifestacions o facultats, aixís també coneixeré l'esperit nacional de Catalunya per ses qualitats o caràcters distintius.

Si pera examinar aqueix esperit, aquest geni de raça, ens posém a observar l'estat actual del poble, errarem llastimosament la feyna, y 'n deduhirém una conseqüencia ben distinta de lo que 'ns haurém proposat, porque com que la societat actual catalana no posseïx ab perfecció les qualitats nacionals primitives, sino que les té adulterades per la superposició de mals hàbits que desgraciadament se li han arrelat, no trovaríem fàcilment l'ànima del catalanisme, sino la carota que 'l' desnaturalisa.

Deixémos, donchs, de les qualitats actuals, y examiném les primitives. Fixémos, pera fer aquest anàlisi, en els temps en que mes forta y plena de vida 's presentava al mon la nacionalitat catalana.

La qualitat que mes sobressort es l'esperit de tolerancia de les opinions, tant fidelment traslluhida en el llibre del *Gentil* y *Is tres savis* den Ramón Llull. Representa aquesta obra (y 'n donarém una lleugera idea porque es molt poch coneguda) un incrèdul que cansat de la vida escolta ab atenció 'l parlament de quiscun dels defensors de les religions catòlica, jueva y musulmana. Y després d'escoltar les raons que quiscun aduhia en defensa de sa religió respectiva, l'incrèdul se converteix a l'idea del Deu infinit y de l'immortalitat del ànima, idea comú a les tres religions d'aquell temps, sense decidirse concretament en pro de cap. Donat el fervor catòlic del autor del llibre, tenint en compte que 'l beat Ramón Llull estava tant entregat a la fe catòlica que sols vivia y treballava per propagar-la, es maravel·lós que no se serveixi d'aquesta ocasió pera fer veure que sols les raons del savi cristià convencen el gentil y que aquest abraça la religió del autor,

que es lo que faria qualsevol escriptor catòlic d'avuy dia. Pero ell no vol fer la mes petita coacció en l'ànim dels lectors. Exposa clarament les doctrines pera que 'l lector judiqui ab tota llibertat de criteri. Vol conversos, pero sólidament convencuts per si meteixos. Es admirable. Aquest exemple de sana tolerancia no 's trova en lloch del mon ab tanta perfecció. Contrastant ab l'intolerancia contemporania d'altres pobles, es admirable també la llibertat que donava primitivament nostra nació als que professaven religions distintes. Els jueus, per exemple, gaudien de la meteixa llibertat que 'ls indígenes, podien predicar en llurs sinagogues y ocupaven càrrecs públics. Quan apareguren les primeres persecucions contra ells, fou quan comensà a degenerar un xich el caràcter primitiu català.

D'aquesta qualitat eminentment altruista 'n deriva una altra no menys admirable. El caràcter expansiu, que es el fonament del règim autònom que sempre ha predominat a Catalunya mentre ha sigut mestressa de sí meteix, que es lo que produí abundancia de riquesa en sos millors temps per la facilitat ab que permetia 'l desenrotll de l'iniciativa individual y colectiva, el trovém perfectament manifestat fins en aquelles ocasions temptadores en que 'ls pobles solen abusar inconscientment de la superioritat de poder; aixís quan nostres almogàvers conquistaren pera la Corona catalana-aragonesa un immens territori, la metròpoli, ben lluny de volguer dominar els nous pobles conquerits, els deixava governar autòmicament per ses propies lleys y costums. El caràcter expansiu de nostre poble 's presenta ab lo grau mes alt de santetat y altruisme en l'obra fundada per Sant Ramón de Penyafort baix los auspicis del rey Jaume 'l Conqueridor pera la redempció de catius, celestial llum d'esperança vinguda de la terra catalana, de la benedida terra de les grans llibertats, que confortava l'ànim oprimat de milenars d'infelissos junyts a la dura servitut mahometana. La legislació catalana, proclamant la dignificació y lliura defensa del individu, l'inviolabilitat del domicili, la llibertat de testar y la descentralisació dels municipis y de les comarques naturals, es la legislació mes democràtica, filla d'aquell meteix esperit de llibertat y d'expansió que caracterisa tota l'època gloriosa de nostra historia.

L'influència del terror y dels elements ètnics primitius determinen també a Catalunya un caràcter peculiar. L'esperit pràctic y particularista, tant contraposat a la tendència idealista y generalisadora de Castella, fou adquirida dels romans, puig cap altra regió fora d'Itàlia rebé tant directament l'influència romana com Catalunya. No hi ha mes que observar, en l'ordre arquitectònic del art nacional català, la preponderancia del arch romànic, que com diu lacònicament un escriptor, es «el menys ideal y 'l mes humà». De les colonies gregues y fenicies establertes primitivament en nostres costes ens vé 'l temperament mercantil, ja universalment conegut en época remota quan els primers apòstols que vingueren a predicar la fe a Catalunya hagueren d'entrar, pera ésser ben vistos, disfressats de mercaders. Y 'l temperament mercantil, unit al esperit pràctic, ha educat el poble en una inclinació al

treball que s'hi ha fet proverbial, idènticament a la manera d' ésser dels pobles anglo-saxons que per aytal circumstància van a la devantera del progrés. El caràcter pràctic de la raça, influit ensemper per les asprors de nostres montanyes, desiguals y esquerpes, pels esfereïdors estímbams de les serres y pel aspecte fereïdors de les grans bosqueries, fa tenir a aquest poble certa fesomia ruda, cert ayre ferreny, que no desdii, per altra part, de les florides prades y valls rialleres d' un clima meridional: així com el llenguatge català es ensemper aspre y dolc, d' expressió terrible en certs cassos y manyaga en altres, l' ànima catalana es ensemper masle y amorosa.

¿Han desaparegut del tot aqueixes excelents qualitats del poble primitiu? No, y així 'ns dona molta esperança perquè indica que no ha mort pas la raça catalana. La que subsisteix íntegrament es l' esperit pràctic, les demés, desgraciadament, han perdut bastant d' intensitat ofegades per la superposició de mals hàbits. així la tolerància s' anà barrejant ab l' intolerància, l' altruisme ab l' egoisme, l' esperit lliueral ab la llicència desenfrenada, l' temperament comercial ab lo baix mercantilisme y la fesomia ruda ab la grolleria. Però tinguis ben en compte: que mentre l' poble català posseï plenament les qualitats originàries, com que per si sol se dignificava, era l' poble més lliure del món, el més civilisat, el més respectat, el més fort, poderós y rich de la terra; però un cop iniciada la degeneració o adulteració del caràcter, anà perdent la força moral pera imposarse y poch a poch la lliuertat. Lo qual ens demostra dues coses: primera, que la situació actual de nostra Patria es culpa dels meteixos catalans, y en conseqüència que ningú mes que nosaltres meteixos pot salvarla; segona, que la tasca principal y potser única del Catalanisme es l' educació popular, procurant desarrarlar, per medi del bon exemple de tots, per la propaganda dels centres de cultura y per la conservació y foment dels bons usos tradicionals, tot lo que desnaturalisa l' caràcter primitiu de l' ànima catalana.

El pervindre de Catalunya està el perfeccionament moral, en restablir sencera el caràcter originari y en esborrar els mals hàbits adquirits. Quan s' hagi operat radicalment aquest cambi (tant si triga molt com poch) triomfarà l' catalanisme. Ab aquesta propaganda educadora, seria y quieta, y no ab entreteniments de política, es com se guanyarà tot.

BONAVENTURA RIERA.

FENT VIA

o Catalanisme ha arribat a un alt grau de desenrotll y de plenitud. L' ideal inconcient, casi no pressentit dels iniciadors de nostre Renaixement, ha sortit del estat boyró de sa formació pera emprendre una ràpida creixensa, omplenant totes las manifestacions de vida, tots els elements qu' integran y contribueixen a la formació del pensament català. Y així en un curt espay de temps. Mitja centuria ha sigut suficienta pera que l' Catalanisme sortint de son primitiu estat, fill del romanticisme de l' època, hagi evolucionat ràpidament, passant de la modalitat sentimentalista y de protesta, a una aspiració de reivindicació drets de nacionalitat, d' aquesta a un mohiment grandios, extraordinari, sense cap precedent en la Historia per la seva virilitat y expressió, qu' exten la seva benefactora influencia a totes las forses de nostra activitat nacional. Es inútil que 'ls enemichs de Catalunya, els ilusos, creguin y pretenguin fer creure en la feblesa de nostres ideals, fent veure un desequilibri en el pensament català. Efectivament lo desequilibri existeix, però 'ns el apuntem a favor nostre; aquesta mena de malestar que se sembla operar en nostre poble es precursor de renaixensa, los factors tots qu' integran lo caràcter català, se *catalanisan*, per dirho així, surtint de sa aparent inmovilitat pera encarrilar-se, pera emprendre la via del ideal reformador, innovador del Catalanisme. Catalunya presenta un desdoblament d' activitat digna de tindre en compte. Tot l' element pensant de la nostre Catalunya es francament catalanista en lo sentit més ampli de la paraula, y ho es

mes que per la idea de reivindicació política de nostre poble qu' ell suposa, per l' aspiració d' elevació intelectual y manifestació de cultura, de progrés, de vida qu' integra.

Està clar que falta molt, moltíssim pera assolir la completa emancipació en sos dos ordres moral y material del esperit català; però tinguem en compte la situació especial de Catalunya, abandonada a sas propies forses, las causas qu' han contribuït a estrafors caràcter, y si ho comparèm a lo camí qu' hem seguit en poch temps, no podrem menys que cantar victòria y esperar ben confiats en un pervindre brillant y vigorós. L' acció del Catalanisme es d' una força intensiva y extensiva qu' admira; nostre caràcter pren expressió, els horitzons s' aixamplan, lo camí tot just fressat es représ y l' obra revolucionaria del Catalanisme, y si voleu mes subversiva, lluny d' encloure en un miserable ideal *chauvinista*, de tancar-se en las estretes murallas, per mes que sigan tant extensas, com las de la Xina, d' una apreciació secundaria, d' un criteri de conveniència momentànea, s' exten pels amples espays de la vida catalana, li encomana lo desitj de vida nova, d' una vida lliure y expansiva, digna de ampliar la seva missió en la terra.

Y pera que aquest afany se realisi no te necessitat lo Catalanisme d' espectaculars aparatosos de moviments inconcients y estúpids d' opinió, de corrents desbordadas y sens direcció de las masses ineducadas, a las quals no deu afalar ni prometre, pera conseguir una forsa considerable certament en nombre però petita en calitat intelectual. Lo Catalanisme s' ha d' atreure als catalans ab la virtualitat de sa causa per rahons endressadas al cervell y no al sentiment, no oferintli enganyosas recompensas interessadas ni egoistas sino fent veure los possibles sacrificis; es a dir aportar elements pensants y no mitjans qu' obrin sens conciencia. Fins aquí havem de tindre present que lo Catalanisme no ha d' assolir sa aspiració per sufragi del número, sino per l' intensitat de sa acció en l' ànima catalana, y que la consecució del seu triomf consisteix en triomfar en y sobre cada pas que dongui.

Es casi providencial lo nostre Renaixement; fins sembla benefactora la opresió experimentada pel nostre poble. Unas cinch centurias d' inutilitat é inactivitat de nostra rassa, sembla qu' haurian hagut de produir la mort de Catalunya. Y ha ocorregut tot lo contrari: la nostra personalitat s' es manifestada tant potent com avans, adquirint caracters d' actualitat dins lo mohiment universal que s' opera envers las qüestions de caràcter religiós, econòmic, científic, artístic y polític que s' escateixen y que donarán un caràcter especial a nostre sigle.

Potser la opresió sobre nostre rassa s' avensà a una possible degeneració de nostre caràcter, anulant la vida nacional catalana, revestintla d' una espessa crosta que l' ha resguardada fins suara.

Però siga d' una manera o altre, la qüestió es que Catalunya ha resurgit ab aytal forsa que 's pot dir qu' ha recorregut en un petit espay de temps las grans etapas o fases qu' altres pobles han hagut de menester pera adquirir personalitat.

Una rahó que demostra l' altesa de concepció del Catalanisme, es que no vingué pera satisfer petites necessitats de caràcter econòmic o polític, ni per pretendre lo predomini d' una classe sobre l' altre en l' ordre social sino que 's manifestà per una tendència enlayradora del esperit: las lletres, mes tart l' art, avuy la ciencia. Desde son comens l' ideal catalanista se converteix en materia d' art y d' emoció estètica, lo qual indicà la seva superioritat y transcendència.

La llengua catalana, l' ànima, l' verb de nostre rassa, després d' una decadència lamentable desde l' sigle XVI, torna a pendre, després de tres centurias, nova vida, ab vigorosa y extraordinaria empenya, completament modernizada, sent font d' un brillant literatura nacional, qu' ha prés lloch entre las mes excelents del Univers, arribant a un aytal esplendor en sas diverses y variadas manifestacions, que no desdin del sigle d' or de la nostra historia literaria.

En art, si be no te com la literatura un caràcter tant eminentment nacional, Catalunya no desmereix pas gota y presenta al mon admirat las sevas produccions, com hi ofereix las de la seva industria, la qual si be es tinguda per la manifestació mes potent de l' activitat catalana, havem de reconeixer que no te ni de molt lo sagell d' originalitat ni la intensitat que son d' esperar y desitjar.

En ciencia podem dir qu' encare estem a las pèrdulas; en vritat que 'ns trovem en un medi per nosaltres artificios y aplastant, però ja comensa a floreixe aquesta importantíssima branca del saber humà en nostra terra, y ja hu crech, si desitjem que prosperi.

Havem de tindre present sempre tot lo que representa y significa l' Catalanisme. Si així ho fem no 'ns tancarem may en cap circlo vicios, no empendrem aventuras tant perillosas com desviadas y completament inútils a la finalitat de nostre causa, ni may serem causa de que cap factor de la activitat o pensament català se recolgui ó esdevingui estantís. Tot lo que 's refereix a fer progressar nostra terra, debem admetreho ó acceptarho, ó sino al menys tolerarho; en aixó hem d' ésser eminentment individualistas, una de las particularitats de nostre caràcter; no fem abdicar may a ningú en nom del Catalanisme, cap mena d' ideal en l' ordre que 's vulga, sigui religiós, econòmic, polític, etc. ni cohartar ni en sos mes menors detalls la seva manifestació. Que tots trevallin dins la seva esfera, que cada hù prediqui, propagui y executi sas idees sense limitacions de cap mena, que Catalunya se 'n serà grata d' eixa plètor de sentiments que 's tradueixen en vida.

Res mes contraproduents qu' aqueixos organismes que pretenen establir agencias de patents de catalanisme, que l' dogmatizan y dosifican, centralisant la seva acció, admetent tots los pensars y opinions, mes mantantlos; de quals entitats eclècticas ne som completament enemichs.

Pera obrar necessitem voluntat. No hi vol dir res que Catalunya sigui una entitat ètnica ni natural, ab llengua y configuració propia, ni ab historia també propia, si 'ns manca la voluntat suficienta pera fer revivre aquesta historia y aprofitar las aptituds de rassa. Debem resistir la rutina y mourens al impuls d' alts ideals educannos pera ensenyar y educar demà. Per tant la Escola deu ésser el *alma mater*, lo temple mes venerat del Catalanisme; Escola oberta a tots vents y en la qual s' ensenyi y aprengui a l' hora de fer vida ben catalana, que vol dir, ben lliure, ben progressiva, ben culta, ben humana.

Ens ha de tindre sens cuydado que a Espanya no 'ns escoltin; la obra nostra triomfarà per sa bondat y per ésser lley fatal, y no perque mereixi ó no l' aprobació, no sols dels castellans, sino ni de ningú.

Mentres tant anem fent via, que lo que 'ns guanyem, será ben nostre.

FRANCESC P. CURET.

ENGRUNAS

Ha sortit un nou periódich, *El Poble Català*, quin nucleu principal de redactors està format per uns senyors dissidents de la *Lliga Regionalista*, y al voltant de quin giran uns cuants arrellegadissos d' aquells que de una temporada ensa se 's ven a sortir tant per tot arreu que l' dia menos pensat ens els trobarém fins a la sopa.

En son article de presentació, la qüestió doctrinal queda molt per l' ayre, perque manifestar que *venen a combatre l'idealment per l' autonomia de nostre poble ab tota la implitud que li fassin possible y útil els temps presents y las circumstancias a venir* es una afirmació que no compromet pas gayre y permet navegar ab gran desembràs per moltes ayguas y dir que 's accepta ab tota sa integritat el programa catalanista tampoch es dir res concret perque avuy, que tants grups se 'n anomenan, ja es del cas indicar a quin programa un se refereix quant del catalanista es parla.

Res tenim que dir a tres ó quatre declaracions mes que s' hi troban que son d' aquelles que tothom las fa, ni 'ns estranya que difereixin dels que no creuen arribada pels catalanistas l' hora de l' acció política immediata; fa temps que coneixem a molts dels que es verb l' nou periódich y sabem de quin peu es dolent; lo que potser ens ha sorprès un xich, encare que aviat hi hem trobat la explicació, es de que desenrotllin el paragraf:

«Els nostres ideals ens posen enfront del poders públics de l' Estat espanyol. La previa y fonamental condició d' harmonia entre nosaltres, els catalans, y las institucions y els governs de l' Estat, monàrquics ó republicans, ha d' ésser el reconeixement y la lliure acció de la personalitat de Catalunya ab els medis segurs y recursos propia y necessa-

vis pera l'seu progrés y engrandiment. D'altra manera no hi cab avinença.»

ab las següents paraules:

Afeccions personals, conveniencies ó interessos de moment, de classe, privats ó d'aparent ordre social ó moral, han pogut portar, y fer semblar políticament útils, benevolences més ó menys passatgeres ab els poders centralistas. Cal no oblidar que un sistema positivament destinat á desaparèixer per la seva conformació de vida impossible y pels seus vicis incurables, no es pas convenient anarlo entreteint ab cordials y emollients. Cal no oblidar tampoc que no s'heu fiar en intencions, suposades, efímeres ó incertes, que no s'han manifestin per fets positius y concrets; si no, l'escarment ve molt aviat.

L'abandonarse incondicionalment á benevolences d'aquesta mena no més que per afinitats personals ó d'escola ab els contraris, ó per adhesió á institucions de mera forma, ha sigut causa de nous desmembraments de les facultats de la patria: elles son esquer de privades y perturbadores ambicions y ocasió de desviarse voluntats no prou afermades, de desengany de persones y de justificat apartament á reifredament del públic.

Si algun amable lleigidor (crech que s'hi diu aixís) desitja sapiguer quina explicació ens donarem de las frases que acabem de copiar y no vol trencarse gayre el cap buscantla, ni hi posém á continuació dugas perque esculleixi la que mes li plagui; es la primera la de que escarmentats de *fiar en intencions, suposades, efímeres ó incertes que no s'han manifestin per fets positius y concrets* tocan, encare que molt encubertament, á penedidas y es proposan, d'aquí en enclavant, deixar-se d'aquets procediments *esquerrans* de conseguir l'autonomia; la segona pot trobarse pel desitj de justificar la dissidència ab els seus, fins á poch, companys de glórias y avuy, per lo que s'heu oblidatissos dels seus primers y mes lleigitims guías.

Mes de lo que no li'n donarem cap explicació perque no n'hi ha de possible es de la *despreocupació* ab que s'han burlat del mort y de qui l'vetlla quant á n'el Menut del mateix número parlant de la tendencia á esperarho tot d'un home diuen:

Aqueixa mena de misticisme politic, ó, millor dit, droporia d'esperit, en que sembla haver caigut la caducada raça llatina (doncs també n'pateixen fóra d'Espanya), ha lograt engendrar, tan aquí com á França, estats d'anim inverosímils. Recordis, si no sense anar més lluny, la ridicula epopeia den Boulanger, en la que poc sen va taltar pera que aquell beneit s'erigís en dictador.

Y si á una nació activa, intel·ligent y rica pasa aixó que passará á la nostra, tan ensopida, decaiguda y pobre?

Doncs lo mateix, però agraibat pel raquitisme. Quan á França endrecaven himnes an en Boulanger, aquí alguns ja començaven á fer decimes an en Cassola. Y DESPRÉS Á N'EN POLAVIEJA, y després an en Weyler, que fou qui vaticana la serie guerrera del sigle XIX fentla acabar en punxa. Y és que, en nostre Estat, tan capítis *deinúció*, pot aspirar á la dictadura qualsevol general que tingui en sa falla de serveis el nombre de derrotes reglamentari.

Que no ho ha pensat el senyor Menut del Poble Català que al parlar d'aquellas decimas á tothom se li acudirà la carta que en Lluís Domenech y Muntaner, envia en nom seu y clar que en el d'el Hilefons Sinyol, Jaume Carner (y altres redactors d'aquest nou periódich, desde l'moment que l'seguiren) envia al general Polavieja quant després de fusellar á n'en Rizal y de TENIR EN SA FULLA DE SERVEIS EL NOMBRE DE DERROTES REGLAMENTARI ens tenia de deixar nombrar dos ministres y ens tenia de donar un escorpuló d'autonomia?

Pot ser si que encare resultarà que forem nosaltres els que ns vam deixar cassar ab mirallets com las alosas! ¿vol dir senyor Menut que no se li va anar un xich massa la ploma tot tent brometa y que no l'hi han hagut de picar els dits?

A n'el darrer número del *Enskalduna* de Bilbao lleigim que un dels que mes s'ha significat per inflar la qüestió de la treballa d'una caixa que s'heya que tançava folletos separatistas y que resultaren una recopilació d'una tanda d'articles publicats en un periódich de la mateixa localitat, fou *El Liberal* de Bilbao del que ja n'coneixem un cosí germà que ha establert una botigueta per aquí á Barcelona. Es coneix que tots portan l'ayre de familia perque l'quí aquí tampoche es distingeix per la seva gratitut per la terra que ls tolera; recordin sino qui fou el que s'complagué en venirnos á

contar á la mida del seu gust y ab tota la mala intenció possible uns fets de cap importancia ocorreguts á n'el poble de Sansalvador omplint de tribulacions y de desolació á honradissimas familias d'aquella hermosa platja.

Es mes que probable que comensí ab las detencions d'ara una época de persecució pera ls biscaitarras que, enamorats de la seva patria, la volen, com nosaltres Catalunya, ab las llibertats que li corresponen, mes tingan present que es mil vegadas preferible la persecució franca y decidida que no ls afalachs mal intencionats de la gent del Centre; ab els perills s'aferman els caràcters y els indecissos corren á aixoplugar-se sota la bandera de las reivindicacions de la patria; ab las manyaguerias es despertan las ambicions adormidas, els impacients s'enlluernan ab els focs artificials de quatre promesas vagas, es desnaturalisan els principis y desapareix la puresa de la causa que la feya créixer vigorosa.

A n'el circo de Madrid en Rodrigo Soriano, en Rodán y els dos *Sánchez* del ministeri, han representat un entreacte ab tres cuadros titulat *si m'embrutas t'emascaro*; l'assumpto, encara que no es nou, está calcat de la realitat y els actors el representaren ab una justesa exquisida rivalisant en veure qui mes faria sobresortir á l'altre; en veritat que tots han quedat molt ben lluits....

Pero encare n'hi ha quedat molt mes el públich.

RESPOSTA

a D. Jaume Bozzo, ex-President de la Associació Popular Catalanista

Estimat amic: Si m'he deixat portar del meu temperament poch aficionat a polémicas, no contestaria la carta que m'he dirigit desde las columnas de LA DEVANtera del 15 d'aquet mes, perque, salvo la bona intenció vostra, de la que may he dubtat, la dita carta no condueix a altra cosa qu'a treurem del retrahiment en que visch pera ferme barrejar en las masegas en que están avuy ficats molts catalanistas, masegas que jo deploro ab tota l'ànima, y respecte a las quals no voldria may que s'pogués dir que jo he afegit llenya al foc. Però la nostra amistat ja tant vella, l'identitat de pensament en que tant de temps hem viscut vos y jo, y las moltes confidencias que tants cops ens hem fetas l'un al altre, y en las quals hem tan sovint filosofat sobre las petitesas dels nostres grans homes y els irreflexius entusiasmes de la nostra gent, entench que m'imposan el dever d'abandonar la tranquil·litat del meu retir pera exhibirme en las columnas de LA DEVANtera, responent a la vostra invitació ab la llealtat de que sempre he usat en tots mos actes, y ab la serenitat y mansuetud que mon inagotable afany de concórdia m'inspira.

Comensaré, portat per aquet desitj de pau, abstenint-me de fer comentaris respecte al procedir del que os va contar lo succehit al Concell General, perque vos meteix els podeu fer. En efecte, sent com se comprén, un amic vostre, es extrany que, si era representant, no prengué la paraula en defensa de LA DEVANtera y de las societats atacadas, y, si no era representant, que hi feya alló.... Jo no vull dirho; mes lo que si haig de dir es que no es veritat que jo afirmés que LA DEVANtera era l'periódich que havia fet mes mal al Catalanisme.

Jo vaig assistir al Concell, com a l'Assamblea d'rrera, perque malgrat ma necessitat de calma y quietut, el cor se m'en hi va, y ja que no puch pendre una part activa en els travalls del Catalanisme, no sé estarme de concórrer al menys an aquells actes principals de la que deuria ser sa mes important entitat. Y no vaig intervenir en la discussió de l'expulsió de LA DEVANtera perque ls fets que la motivavan estavan allí presents: comunicacions y articles que patentisaven la ruptura ja consumada, ruptura que aquella votació no feya mes que ratificar. Pero vaig abstenirme de votar, y vaig explicar la meua abstenció aprofitant l'oportunitat pera plányerme dels periódichs que, en lloch de combatre l'centralisme y els seus sicaris, tant catalans com forasters, s'ocupan casi exclusivament de censurar els nostres companys y els nostres afins, especialment quan aqueixa censura es feta en termes agres y virulents que no poden sino enfondir mes las nostres

divisions, ja tant enconadas. Y vaig fer constar que, havent a mon judici extremat «La Nació Catalana» aqueix procedir, m'en havia temps ha donat de baixa, no sense que avants, ab tot y que no era jo personalment atacat, m'en hagués dolgut devant dels que en aquella época eran presidents de l'Unió, molt alabats per aquell periódich, y ara tan acerbament combatuts per son successor LA DEVANtera. Però, a la tarde, al discutirse ls actes de la Lliga de Catalunya y de la Popular, el cas era ja diferent, puig encara que jo ja sé que la veritat oficial es molts cops menys verdadera que la veritat particular, el fet és qu'entre ls socis de l'una y de l'altra n'hi podia haver que no pensessin com els que en ellas predominan, y aixís ho devíam creure fins a prova en contrari, molt mes quan las respectivas Juntas no havían fet cap acte de rebelió ni d'agravi per la Unió. Fundat en aixó, y guardant com guardo un recort de respecte y carinyo per la Lliga de Catalunya, de la que he sigut soci fundador y president, y tenint també simpatia per la Popular, de la qual son socis bastants amichs meus, vaig oposarme no sols a l'expulsió que s'proposava, sino a l'amonestació que jo creya innecessaria y contraproduent. Y ara m'cal fer constar, en aras de la llealtat ab que sempre obro, que la meua actitud d'aquell dia, si bé, además de la idea de justícia, estava inspirada en un sentiment afectuós per las dues entitats, no vol dir de cap manera que jo estigui conforme ab la tendencia que en una y altra s'dibuixa d'un quant temps ensá, y quinas manifestacions no es del cas ara recordar, ja que vos y els que m'lleixen las coneixen ben bé.

Aquesta es l'història de lo que va passar el dia del Concell General en lo que a mi s' refereix: el que de distinta manera ho haig contat no está en lo cert, y jo lamento que vos, mon vell amic, hagueu edificat tot un castell de suposicions damunt d'una afirmació errònea; perque si bé confesseu que dubteu quel sigui jo qui haig dit las paraules de referencia, el fet es que present peu d'ellas m'endresseu públicament una llarga carta, ab ribets de filípica, y em poseu a mi en el cas de contestarvos, públicament també, puig no dubto que faréu insertar en LA DEVANtera aquesta rotunda negació de las paraules que m'han atribuït.

Pera acabar, no mes me resta recullir alló que diheu de que molta part de la culpa de lo que passa la tinch jo y els que com jo s'empenyan en lligar l'oli y l'aygua, etc., etc. An aixó m'cal contestar quel aquet càrrech no té cap fonament, ja que jo no tinch art ni part en las amistats y enemistats de aqueixas personas que vos califiqueu d'aygua y oli: sense la meua intervenció varen unir-se y sense que jo hi intervingués per res s'han desunit, y d'alguns encara no sé perquè. Quan la separació dels elements de *La Veu*, vaig escarrassarme pera evitarla, no ho vaig lograr y molta pena vaig tenirne, pero d'allavors ensá no he fet cap pas pera ferlos tornar a l'Unió. Ara lo que jo demano a uns y altres és que, recordant qu'un dia foren tots amichs, no donguin el trist espectacle d'atacar-se a tota hora: que segueixi cadahú desde son camp combatent contra l'centralisme y sos agents, que Catalunya ns necessita a tots avuy y demà y sempre, y el dia en que calgui fer un vahitot se penetrarán d'haver cavat tan fonda la vall que ls divideixi, perque tant com mes fonda l'hagin feta, mes amors propis y mes ressentiments caldrà sacrificar pera omplirla. Y l'amor que tots li tenen, a la mare Catalunya, els dirà que l'que no l'faci, el sacrifici, es un criminal.

Veushaquí lo que jo desitjo: respecte mutuo entre ls autonomistas y emplear tots nostres esforços contra ls que detentan els drets de Catalunya, y la malgovern, y la deixan indefensa contra tota mena de perills.

En quant a la carta meua llegida en una reunió particular d'accionistas de *La Renaixensa*, en ella hi ha las mateixas ideas qu'exposu avuy, y creyeu que m'agradaria véurela publicada, puig es la demostració mes evident de que en tots terrenes, particularment y pública, sempre he dit lo meteix. Si voleu insertarla en LA DEVANtera os n'enviaré una copia que n'guardo.

De tot lo demés que diheu en la vostra carta no m'crech obligat a ferne esment y tocant a ma conducta futura res puch dirne avuy. L'home marxa, Deu el guia, y Ell sab lo que farà demà. Per ara m'mantinch, si bé en la reserva, disciplinat a las filas de la Unió, ab la mateixa llealtat que quan hi eran tots els qu'anomenen y aludin en vostra carta, y tots els que ni aludin ni anomenen perque están al costat vostre. Sense establir cap mena de comparació, qu'ab la exacerbació actual

uns y altres rebutjarien indignats, jo tinc per bons els homes qu' avuy dirigeixen la Unió, com tenia per bons els qu' en temps passats la dirigiren, y considero qu' aquets, com aquells, ab tot y inspirar llurs actes en l' amor de Catalunya, poden equivocar-se y ofuscar-se. Y si de las equivocacions y ofuscacions d' uns y altres algunes m' en han passades per alt, altràs las he observades y deplorades y combatudes; pro fins ara, en conjunt, m' ha semblat que la Unió feya obra bona pel Catalanisme y per aixó m' hi he quedat y m' hi quedo. El dia que ma conciencia 'm digui lo contrari m' en apartaré, puig jo penso, com ben alt vaig dir en el Concell General de referencia, que per demunt de la Unió Catalanista, y de totas las associacions y de totas las lligas está Catalunya, y per ella no mes hem de combatre.

Sempre amich, os saluda afectuosament aquet vostre S. S.

A. SUÑOL.

Barcelona 24 Novembre 1904.

Vos lamenteu amich Suñol que fundatme en un castell de suposicions vos hagi endressat la carta publicada en aquest periòdich: A aixó sols contestare que molt mi pensi avans de ferho, pero nostre ja vella amistat m' hi obligava, donchs de no ferho, quedaba a molts catalanistas el dupte de si habiau ó no dit los conceptes que vos atribuïan. Cuan la darrera Assamblea, jo llegí un periòdich que vos atribuïa conceptes que eran una ofensa per digníssims companys meus y que fins feya poch ho habian sigut vostres, com ab tot y llegir lo dit periòdich un cuants números seguits no vaig veure rectificada la noticia, vaig arribar á creure si podian ser veritat las paraulas que vos atribuïren; no podeu pensar l' alegría que tingué cuan un amich vostre y meu me digué que havia rebut una carta vostre en la que negabau haguessiu fet tals afirmacions, alegría no exenta de certa tristesa porque molt en públic havia sigut dada la noticia y no tan pública la rectificació.

Al darrer Concell ha passat una cosa per l' istil, de boca en boca corria la noticia de que vos habiau dit de LA DEVANtera lo que vos retreya en ma carta y dever meu era fervosho saber ya que vos potser ho ignoravau y darvos ocasió pera que en cas que fossin falsas las poguessiu negar públicament.

Sento vos molestés mon atreviment en dirigirvos la carta de referencia, pero tingueu la seguretat que sols vaig ferho ab l' intent d' aclarir dubtes; com ja sabeu, si soch dels que no 's mossegan la llengua també soch dels que donan la cara, y may faig las cosas ab intenció de molestar á qui anomeno amich.

També 'm pregunteu que hi feya en lo Concell, lo qu' 'm donà la noticia; á aixó contestaré que sens ser representant hi estava, ab lo dret que li daba aquell acort que fa ja quatre ó cinch anys va pendre 'l Concell de representants á proposta vostre de que las sessions del mateix fossin públiques per tots los individus de totas las societats adheridas; en virtut d' aquest acort jo, sens ser representant, he assistit á bastants Concells.

No es mon ánim entaular cap polémica que á res conduiria, ja que tan vos com jo sols defensaríem nostres particulars punts de vista, pero permeteu-me una sensilla aclaració.

Cuan vingué la separació dels de La Veu entre 'ls que sortiren de la «Unió», tenia jo 'ls millors amichs, are mateix deixo á la «Unió» á mes de vos un altre amich de tota la vida, ja veyeu que no son pas cuestiones personals las que 'ns separan. Fa ja molt temps que vos y yoensem molt diferent, tan en los procediments com en la orientació que devia seguir lo catalanisme y sempre hem sigut bons amichs y confio que continuarem sent, com nosaltres ni ha molts de catalanistas; no per que un sia rancunios, tots tenen de serho, desenganyeu-vos las divisions han vingut per diferencia de apreciació en los procediments y en la orientació y als que defensém lo que sempre hem defensat no podeu titllarnos de que promogem divisions. En cuan á lo que diheu que «La Nació Catalana» havia alabat á homes que avuy combat LA DEVANtera, vos diré que

tan vos com jo, sabém lo que deyan tres anys enrrera y lo que diuen avuy los aludits, cal també algún cop desemmascarar hipòcritas.

Per acabar vos diré que l' dia que per bé de Catalunya tinguem de fer un sacrifici d' amor propi, yo no tindré de ferho, donchs á m' d' agravi personal no me n' han fet cep, en tot cas l' agravi l' han fet á Catalunya volén ferla servir d' instrument per satisfèr ambicions. A trevallar per Catalunya hi aniré plegat ab tots los catalans y á las ordres de qui tingui mèrits per dirigirnos, pero may ab los de qui desconfio, per que no pot obtenir bon resultat la agrupació que desconfi de sos directores ó que no té la seguretat deguda ab sos companys. La confiança es una cosa que un cop perduda no torna.

Disposau de vostre amich

JAUME BOZZO.

BIBLIOGRAFIA

«MONTSERRAT». *Siluetas tarragoninas per Ferran de Querol y de Bofarull.*

Com diu molt bé l' autor en lo subtitol de la present novel·la, es aquesta mes que res, *siluetas tarragoninas*, quadrets de la vida aristocrática de Tarragona arrencats del natural amb molta justesa y colorit, escenas de la vida de familia d' uns nobles qu' allí viuen y sas relacions habituals, expositos sos gustos, aficions, convencionalismes y defectes á quin objecte 's presenta una bona noya (*Montserrat*) inclinada desde petita á esser monja, mes tal volta pel medi y per la educació, que per vocació, de quina esta imbuída per fort convenciment que logra comunicar á tots quants la volen y tractan á pesar del amor gran y noble, verament humà que sent per son cosí (*Pepo*), quin amor sacrifica á sa vocació, inclinant á son cosí á la seva amiga (*Maria Antonia*) constantli aquest sacrifici la vida.

A aquests amors se reduïx l' acció de tota l' obra, essent los tipos molt ben dibuixats, sobre tot los dels protagonistas, no desentonant tampoch lo cuadro los de *Don Frueluis* y l' *Anglada*; d' altres ni ha que tal volta per esser mes secundaris á la acció resultan quelcom emboïrats, més sens desdir del conjunt; lo qual resulta mes fluix sobretot en lo final es el de *Paco Sunoll*.

Com pot despendres de la llengua descriptiva avans dita, no pot compendres aquesta novel·la en lo rengle de las noveles modernes, casi totes ellas de tesis, mes es aquest un genre de novel·la que no decaurá may si 'l qu' el tracta ho fa com l' autor de la present, donant á la mateixa tot lo color de vida local possible y encare mes si com lo Sr. Querol emplea lo llenguatge tant apropiadament y fúgit de rebescaments de tota mena, que poden conduir á fer una bona obra literaria, mes jamay á una novel·la de costums d' un poble.

La obra va adornada amb algunes vinjetas de molt bon gust y está editada per la casa Sagranyes de Tarragona amb molta pulcritud. Remercim á son autor l' envió y el felicitat, desitjant poguer assaborir ben prompte nous treballs d' aquesta mena.

«CATALUNYA». Núm. 31-32.

Correspon als mesos de Juliol-Agost y está dedicada al art contenint diferents discursos y conferencias donadas pel Dr. Torres y Bages, actual Bisbe de Vich, segons el següent sumari: Discurs llegit en lo Certamen de la Joventut Catalògica de Barcelona l' any 1902.—De la fruición artistica: Reflexions sobre sa naturalesa, causa, condicions y finalitat. Conferencia llegida al Círcol Artístich de St. Lluch de Barcelona l' any 1894.—Del infinit, y del limit, en l' art. Conferencia llegida al Círcol Artístich de Sant Lluch lo mes de Maig de 1896.—Discurs leído en la Sesión inaugural celebrada de Bellas Artes de Barcelona, en la Sesión inaugural celebrada el 27 de Diciembre de 1896.—Del verb artístich (Comentari de Sant Tomás). Conferencia llegida al Círcol Artístich de Sant Lluch, l' any 1897.—Parlament fet á la festa dels jochs florals de Barcelona.

«CANÇONER POPULAR». *Fullas XXXVIII y XXXIX.*

Nostre bon amich lo distingit folk-lorista n' Aureli Campmany acaba de publicar las fullas vint y vuit y nou de sa col·lecció de cançons populars catalanas, las quals contenen, com totas las anteriors tota la lletra de las tituladas «*Maria*» y «*El rossinyol*» amés de la tonada y bon nombre de notes folk-loriques y van exornadas amb bonichs dibuixos originals den Mateu Culell. Se trovan de venda en nostra administració al preu de deu cèntims fulla.

R.

«AMOR TRIUMFANT». *Poemet den Faust Casals y Bové amb un prólech den Ramón Suriñach Senties.* Preu una pesseta.

De la lectura qu' hem fet d' aquesta obra, n' hem tret el consol d' una gran promesa. Ens trovem davant d' un creient de la Natura. En Casals, el seu llibre ens ho diu, és quelcom més que catalanista, és d' un temperament semblant al den Placit Vidal. Canta amb valentia creient en Demé, prò no ho fa éncare hermosament; diu: la humanitat desbocada—somnia l' enriquit que s' alimenta—la eléctrica cla-

vor—sobre l' fanch que aquí l' esquitza. Qualsevol diria que las poesias llurs son escrites á Ciutat obchint á un plan fíco, determinat, felàs venir, al nostre entendre sense la abundó de conceptes y d' impuresas, de llenguatge que 's versos den Casals tenen, la hermosó del poema hi guanyaria; que fossin incoherents fins si 's vol, prò que donguessin la visió de la cosa viscuda, la blavó d' un cel seré, la oló forta dels pins.

Cal ser ingenu en poesia, fer tot quan se pugui per acostar al parlar del poble, al llenguatge dels infants, á las paraulas flors. ¿Com assolirho? Els qu' com en Casals, l' anima els vibra d' amor tenen molt avensat.

Aquesta obra fou premiada amb la Flor Natural en el Certamen de la Societat Claris celebrat el 19 de Juny de 1904.

NOVAS

Associació Popular Catalanista. Lo nou Concell Directiu d' aquesta entitat tracta de donar una forta volada á la mateixa á quin objecte á mes de la Sessió Inaugural que tindrà lloch lo dia tres del prop-venint Desembre, té projectadas bon nombre de conferencias en quinas hi alternaràn amb individus de la mateixa diferents elements intellectuals de Catalunya. Igualment s' está treballant activament al objecte de cooperar amb totas las forsas á la grandiosa obra del Diccionari Català que tant acertadament patrocina y dirigeix Mn. Alcover.

Nostre amich en Joan Soldevila, el qui fou portat á la presó la nit del 24 de Juny pasat, per haver ballat sardanas junt amb sos companys en la plassa Real sense permis de la autoritat, ha sigut condemnat al pago d' una multa y las costas, en virtut del judici de faltas que per ayal motiu se li seguia en el jutjat municipal, després de pasada la causa pel de primera instancia y per la Audiencia. ¡Tot per l' amor á la sardana!

L' obra del Diccionari. El dia 27 del corrent el Dr. Antoni M. Alcover donà una de sas notables conferencias en el Centre Moral Instructiu de Gracia. Amb son parlar dols y franch que 'l fá esser singularment simpático, explicá á la concurrencia la necessitat del diccionari complet de nostra llengua com á medi instructiu y moralisador. Ningú pot excusarse de col·laborar—digué—per ignorant y humil que sigui, puig no hi há cap fill de Catalunya que sigui tant insignificant devant de la Patria que no tingui algún valor y per lo mateix tothom pot ajudarli poch ó molt. Entre 's, socs de dit centre hi figuran alguns entusiastas col·laboradors.

Estudios Universitaris Catalans. Ademés de las clases que ja té establertes aquesta entitat, ha encarregat al distingit advocat en Joseph Pella y Forgas un curs que 's compondrá de quinze conferencias sobre las «Instituciones políticas y libertades de la antiga Catalunya» las quinas comensarén el dia 21 y s' aniran celebrant cada dilluns á las deu de la vetlla en el local de la «Federació Escolar Catalana».

També té en estudi la creació d' ensenyansas de Química en forma adecuada á la satisfacció de necessitats que sent la industria catalana, propostanse arribar á la creació d' un laboratori que prestaria valiosos serveys á dita industria.

Centre Escursionista de Catalunya Han continuat en aqueix centre las clases que venen donants desde comensament de curs pels Srs. Serra, Novellas y Mn. Font y Sagné; ademés durant aquesta quinzena hi han tingut lloch els actes següents. Per la Secció folk-lorica Mn. Vicens Bosch delegat del Centre á Tàrrn, ha cunat unas observacions referents á Esteri després de las quals cantá amb acompanyament d' armonion una tanda de cançons y balls populars de la comarca ribagorçana En Melcio Rodríguez Alcántara hi doná una interesant conferencia sobre las riquezas arqueológicas de la capital de Urgell, resenyant al ensemps una excursió celebrada á dit punt, projectansi una nombrosa tanda de vistas fotograficas tretas durant la mateixa. La secció d' Arquitectura comensá una serie de conferencias anant la primera á carrech de son president en Geroni Martorell qui desenoñtllá el tema «La historia de la arquitectura catalana y la educació del arquitecte», quals conferencias aniran seguint cada dilluns á carrech de diferents socs que llegiran monografias sobre monuments arquitectòrics catalans. La Sta. Maria Balda deixeple del Sr. Serra y Pagés hi doná també una conferencia sobre folk-lorisme andaluz, la qual resultá notable, tan per la gran munió de cançons, oracions, endevinallas y supersticions que contá, com per las comparansas que sagügué treure amb lo folk-lore en general y en particular amb lo catalá.

Secció Oficial

Associació Popular Catalanista

En lo local d' aquesta entitat tindrà lloch lo dia tres de Desembre prop-venint á las deu en punt de la vetlla la sessió inaugural de curs, en la que després de la Memoria reglamentaria, n' Antoni Sayós llegirá son discurs presidencial desenroñtant lo tema «Acció del Catalanisme».

Totas las entitats que per descuit involuntari no hagin rebut la corresponent invitació poden donarse per convidadas á dit acte.

Establiment tipogràfic de Joseph ORTEGA.—S. Pau 98.—Barcelona.

LA DEVANtera circulará, igual que anteriorment La Nació Catalana, per medi de propagadors, que son els qui prenen un nombre determinat d' exemplars, pagantlos als següents preus:

Una acció	de 100 exemplars,	Ptas.	3'50
Mitja acció	de 50 »	»	1'80
Un quart d' acció	de 25 »	»	1
Un vuyt d' acció	de 12 »	»	0'50
Un dotzau d' acció	de 8 »	»	0'35

Per cada número, compresos gastos de correu per Catalunya

Barcelona: els mateixos preus, repartintse á domicili. —Aforas de Barcelona, 5 cèntims de més per cada envió d' un ó més exemplars.—Estranger: preus dobles.—S' envia un sol exemplar al qui fassi un donatiu anyal de qualsevol import.—Pagaments á la bestreta: S' admeten sagells de correu y documents de fácil cobrança.—Es lliure la reproducció dels treballs.—No s' tornan els originals.